

संचालकांचे मनोगत

राज्यातील सर्व शासकीय व खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेतील शिल्पकारागीर प्रशिक्षण योजनेतर्गत प्रवेशासाठी केंद्रीय ऑनलाईन प्रवेश प्रणाली उपलब्ध करून देतांना मनस्वी आनंद होत आहे.

शालांत परीक्षा उत्तीर्ण होऊन आपल्या भवितव्याची स्वप्ने पाहणारी ही पिढी जागतिकीकरणानंतर जन्मली आहे. जागतिकीकरण आणि संगणकीकरणामुळे तंत्रज्ञान झपाट्याने बदलत आहे व मानवी व्यवहारातही मोठ्या प्रमाणात बदल होत आहेत. हे बदल आत्मसात करून भविष्यातील तांत्रिक बदलांना अनुकूल ठरणारी पिढी घडविण्याचे काम प्रशिक्षण संस्थांना करावयाचे आहे. भविष्यातील स्वप्ने साकार होण्यासाठी भविष्यकाळात रोजगार उपयोगी ठरणारे प्रशिक्षण घेणे गरजेचे आहे. सद्यःस्थितीत पारंपारिक शिक्षणाच्या मर्यादा स्पष्ट झाल्या आहेत. त्याचबरोबर तांत्रिक व्यावसायिक शिक्षण महागडे सुद्धा झाले आहे. अशा परिस्थितीत औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधील विविध व्यवसायांचे कौशल्य शिकविणारे प्रशिक्षण हे रोजगार व स्वयंरोजगारासाठी वरदानच आहे.

वाढत्या औद्योगिकीकरणामुळे केवळ देशातच नव्हे तर जगभरात विविध स्वरूपातील तंत्रज्ञानाची मोठ्या प्रमाणात गरज आहे. प्रशिक्षित कुशल मनुष्यबळाचा अभाव सर्वत्र जाणवत आहे. उद्योगक्षेत्रातील मनुष्यबळाची वस्तुस्थिती अशी असताना महाराष्ट्रात प्रत्येक तालुक्यात किमान ०१ शासकीय औ.प्र.संस्था (ITI) सुरु करण्यात आलेली आहे. त्यानुसार ३५८ जिल्ह्यात ४१७ शासकीय औ.प्र.संस्था कार्यरत असून त्यांची एकूण वार्षिक प्रवेश क्षमता जवळपास एक लक्ष आहे. त्यामध्ये आदिवासी भागात आदिवासींसाठी ६१ संस्था, अनुसूचित जाती व नवबौध्दांच्या मुलामुलींसाठी ०४ उच्चस्तर संस्था, अल्पसंख्यांकांसाठी स्वतंत्र ०२ संस्था व ४३ शासकीय औ.प्र.संस्थांमध्ये स्वतंत्र तुकड्या, महिलांसाठी १५ तर २८ आदिवासी आश्रमशाळा औ.प्र.संस्था अशा संस्थांचा समावेश आहे. याच बरोबर राज्यात एकूण ५३८ खाजगी औ.प्र.संस्था कार्यरत असून त्यांची वार्षिक प्रवेश क्षमता साधारणतः ५०,००० इतकी आहे.

औ.प्र.संस्थांमध्ये एक व दोन वर्षे कालावधीचे विविध व्यवसाय शिल्पकारागीर प्रशिक्षण योजनेतर्गत उपलब्ध आहेत. या व्यवसायांचा अभ्यासक्रम हा उद्योगधंद्यातील तज्ञांनी बनविलेला असून अभ्यासक्रम बनविताना कारखान्यात वापरल्या जाणाऱ्या कौशल्यांचा विचार करण्यात आला आहे. प्रशिक्षण कालावधीत कारखान्यांना भेटी देणे, उद्योगधंद्यातील तज्ञांचे व्याख्यान, कॅम्पस इंटरव्ह्यू आयोजित करणे, प्रशिक्षण संपताच शिकाऊ उमेदवारी, नोकरी मिळवून देण्यासाठी मदत करणे या सारखे उपक्रम राज्यातील सर्वच संस्थांत केले जातात.

युवकास आवश्यक असलेले पायाभूत प्रशिक्षण औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये दिल्यानंतर औद्योगिक आस्थापनेत वापरण्यात येणारी यंत्रसामुग्री व तंत्र यांचे ज्ञान व कौशल्य प्राप्त करून सर्व दृष्टीने पूर्ण कुशल बनावा यासाठी शिकाऊ उमेदवारी योजना अस्तित्वात आली. शिकाऊ उमेदवारांना केंद्र शासनाने मंजूर केलेल्या दरानुसार प्रशिक्षण कालावधीमध्ये विद्यावेतन मिळते. या योजनेअंतर्गत महाराष्ट्र राज्यातील साधारणतः ११,००० औद्योगिक आस्थापनांमध्ये शिकाऊ उमेदवारांच्या एकूण १ लक्ष जागा स्थित करण्यात आलेल्या आहेत. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमधून उत्तीर्ण होणाऱ्या उमेदवारांपेक्षा शिकाऊ उमेदवारीसाठी उपलब्ध जागा अधिक असल्याने प्रत्येक उत्तीर्ण उमेदवारास संधी उपलब्ध आहे.

इयत्ता १० वी उत्तीर्ण उमेदवारांनी औ.प्र.संस्थेतून २ वर्षे कालावधीच्या व्यवसाय अभ्यासक्रमात प्रशिक्षण पूर्ण केल्यावर महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाने निर्धारित केलेल्या २ भाषा विषयांची परीक्षा उत्तीर्ण केल्यास उमेदवारास इयत्ता १२ वी ची समकक्षता देण्यात येणार आहे. तसेच इयत्ता १० वी अनुत्तीर्ण उमेदवारांनी औ.प्र.संस्थेतून २ वर्षे कालावधीच्या व्यवसाय अभ्यासक्रमात प्रशिक्षण पूर्ण केल्यावर महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाने निर्धारित केलेल्या २ भाषा विषयांची परीक्षा उत्तीर्ण केल्यास उमेदवारास इयत्ता १० वी ची समकक्षता देण्यात येणार आहे.

राज्यातील विविध नामांकीत औद्योगिक आस्थापनांसोबत संचालनालयाने सामंजस्य करार केलेले आहेत. या सामंजस्य कराराच्या माध्यमातून राज्यातील शासकीय औ.प्र. संस्थांतील प्रशिक्षण सुविधांचा दर्जावाढ करणे, प्रशिक्षणार्थ्यांना अल्पमुदतीचे प्रशिक्षण देणे, On the Job Training, रोजगाराच्या संधी, निदेशक प्रशिक्षण कार्यक्रम, अद्ययावत यंत्रसामुग्री व उपकरणे उपलब्ध करून देणे, इतर आवश्यक सोईसुविधा उपलब्ध करून देणे यासारख्या बाबी प्रथम प्राधान्याने राबविण्यात येत आहेत.

ग्रामीण भागातील प्रशिक्षणार्थ्यांना औद्योगिक आस्थापनेतील तज्ञांचे मार्गदर्शन प्राप्त होण्यासाठी संचालनालय, L&T Ltd व Confederation of Indian Industry यांच्या मार्फत प्रत्येक शनिवारी Video Conferencing च्या माध्यमातून प्रशिक्षण कार्यक्रम राबविण्यात येतो. औ.प्र.संस्थांमधील प्रशिक्षण पूर्ण केल्यावर उच्च शिक्षण घेऊ इच्छिणाऱ्या उमेदवारांना पदविका अभ्यासक्रमाच्या

दुसऱ्या वर्गात थेट प्रवेश दिला जातो. अशा प्रकारे औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये उत्तीर्ण झालेल्या उमेदवारांना रोजगार, स्वयंरोजगार, शिकाऊ उमेदवारी योजनेतर्गत रोजगाराची संधी व उच्च शिक्षणाची संधी उपलब्ध आहे.

औ.प्र.संस्थांमधील प्रवेशाची पारंपारिक पध्दत ही प्रचंड वेळखाऊ आणि मोठ्या संख्येने मनुष्यबळ लागणारी होती. ऑगस्ट २०१३ प्रवेश सत्रापासून राज्यात शासकीय औ.प्र.संस्थेतील प्रवेश प्रथमतःच ऑनलाईन करण्यात आले. ऑनलाईन प्रवेश प्रक्रियेमुळे वेळ, पैसा आणि मनुष्यबळ यांची बचत झाली असून त्यामध्ये पारदर्शकताही आली आहे. प्रवेश कामासाठी निदेशकांचा वाया जाणारा वेळ आता प्रशिक्षणावर केंद्रीत झाला असून त्याचा उपयोग जून व जुलै सारख्या सर्वात महत्वाच्या महिन्यात प्रशिक्षणासाठी व परिक्षेसाठी मार्गदर्शन करण्यास झाला. तसेच एका जिल्ह्याचा अर्जदार जिल्ह्याबाहेरच्या कोणत्या औ.प्र.संस्थांमध्ये कोणत्या व्यवसाय अभ्यासक्रमांसाठी पात्र आहे ही माहिती एकाच ठिकाणी उपलब्ध झाली व त्यांना पात्रतेप्रमाणे उपलब्ध सर्व व्यवसाय अभ्यासक्रमांसाठी प्राधान्यक्रम देऊन एकच अर्ज भरता आला. या ऑनलाईन पध्दतीमुळे अर्जदारांना एकाच कालावधीत वेगवेगळ्या ठिकाणी प्रवेशासाठी उपस्थित राहण्यासारखी संभ्रमाची परिस्थिती राहिली नाही.

सन २०१३ मध्ये शासकीय औ.प्र.संस्थेतील प्रवेशप्रक्रीया व सन २०१५ मध्ये खाजगी औ.प्र.संस्थेतील प्रवेश केंद्रीय ऑनलाईन पध्दतीने करणारे महाराष्ट्र हे देशातील पहिले राज्य ठरले आहे. याचा अनुभव व होणारे फायदे लक्षात घेता राज्यातील सर्वच शासकीय व खाजगी औ.प्र.संस्थांमधील शिल्पकारागीर प्रशिक्षण योजनेतर्गत प्रवेशासाठी केंद्रीय ऑनलाईन पध्दत राबविण्यात येत आहे. प्रवेशोच्छुक उमेदवारांनी व पालकांनी माहितीपुस्तिकेत देण्यात आलेली माहिती, प्रवेश पध्दती व नियम तसेच प्रमाणित कार्यपध्दती यांचा अभ्यास करून व सदसदविवेकबुद्धीने ऑनलाईन प्रवेशअर्ज सादर करावा जेणे करून नंतर अडचणी उद्भवणार नाहीत.

प्रचलीत अर्ज निश्चितीच्या कार्यपध्दतीनुसार उमेदवारांना प्रमाणपत्रे तपासणे, प्रवेश अर्ज शुल्क भरणे व प्रवेश अर्ज निश्चितीसाठी औ.प्र. संस्थांमध्ये जावे लागत असे. तथापि, कोरोना विषाणू (कोव्हिड १९) चा प्रादुर्भाव व त्यामुळे उद्भवलेल्या परिस्थिती मुळे उमेदवारांना प्रवास करणे गैरसोईचे असून औ.प्र. संस्थांमध्ये देखिल गर्दी टाळणे आवश्यक आहे. तसेच औ.प्र. संस्थांमध्ये प्रवेशासाठी इयत्ता १० वी उत्तीर्ण/ अनुत्तीर्ण अशी अर्हता असल्याने प्रवेशासाठी अर्ज करणारे बहुतांश उमेदवार हे महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे यांच्या मार्फत घेण्यात येणाऱ्या इयत्ता १० वी चे परीक्षार्थी आहेत. व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय व महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे यांच्या मध्ये झालेल्या सामंजस्य करारामुळे मंडळाकडून सर्व परीक्षार्थ्यांची माहिती संचालनालयास उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. या वर्षापासून औ.प्र. संस्थेत प्रवेश अर्ज भरतांना उमेदवारांनी त्यांचा इयत्ता १० वी परिक्षेचा बैठक क्रमांक (Seat Number) नमुद केल्यास त्यांची वैयक्तिक व इयत्ता १० वी च्या परिक्षेतील गुण या बाबत सर्व माहिती प्रवेश अर्जात आपोआप नमुद होईल (Auto Populate). तसेच ज्या उमेदवारांनी इतर मंडळांमार्फत इयत्ता १० वी परीक्षा दिली असेल त्यांना त्यांची सर्व माहिती प्रवेश अर्जात नमुद करावी लागेल. प्रवेश अर्जातिल सर्व माहिती भरल्यानंतर उमेदवारांना प्रवेश अर्ज शुल्क ऑनलाईन पध्दतीने भरण्याची सुविधा देण्यात येत आहे. प्रवेश अर्ज शुल्क भरल्यानंतर प्रवेश अर्ज निश्चित होईल. सबब, उमेदवारांना प्रमाणपत्रे तपासणी, प्रवेश अर्ज शुल्क भरणे व प्रवेश अर्ज निश्चितीसाठी कोणत्याही औ.प्र.संस्थांमध्ये प्रत्यक्ष जाण्याची आवश्यकता नाही. उमेदवारांना प्रवेश अर्ज शुल्क भरण्यापूर्वी त्यांच्या अर्जातील माहितीत बदल करता येतील, तथापि, प्रवेश अर्ज शुल्क भरल्यानंतर अर्जात बदल करणे शक्य होणार नाही. प्राथमिक गुणवत्ता यादी (Provisional Merit List) प्रकाशित केल्यानंतर उमेदवारांना त्यांच्या अर्जातील काही निवडक माहितीत बदल करण्याची सुविधा “हरकती नोंदविणे (Grievance Redressal)” या फेरीत ऑनलाईन स्वरूपातच उपलब्ध करून देण्यात येईल व यासाठी देखिल उमेदवारांना औ.प्र.संस्थांमध्ये प्रत्यक्ष जाण्याची आवश्यकता नाही. उमेदवारांनी निवड झालेल्या औ.प्र. संस्थेत प्रवेश निश्चित करतांना प्रवेश अर्जातील माहितीच्या पृष्ठ्यर्थ सादर केलेले दस्ताऐवज संस्थेमार्फत तपासण्यात येतील व त्यानुसार प्रवेश निश्चित करण्यात येतील. त्यामुळे उमेदवारांनी प्रवेश अर्ज शुल्क भरून प्रवेश अर्ज निश्चित करण्यापूर्वी प्रवेश अर्जातील माहिती बरोबर असल्याची खात्री करून घ्यावी.

आपल्या उज्वल भवितव्यासाठी संचालनालयातर्फे मनःपूर्वक शुभेच्छा !!

दीपेन्द्र सिंह कुशवाह, भा.प्र.से.
संचालक
व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय,
महाराष्ट्र राज्य